

Dudak-Damak Yarıkları Hakkında İnternet Tabanlı Bilgilerin Kalitesinin Değerlendirilmesi

Ömer Ekici(0000-0002-7902-9601)^α, Bünyamin Ongan(0000-0002-8731-5907)^α

Selcuk Dent J, 2022; 9: 574-580(Doi: 10.15311/selcukdentj.949871)

Başvuru Tarihi: 09 Haziran 2021
Yayına Kabul Tarihi: 19 Kasım 2021

ÖZ

Dudak-Damak Yarıkları Hakkında İnternet Tabanlı Bilgilerin Kalitesinin Değerlendirilmesi

Amaç: Günümüzde internet hem hastalar hem de sağlıklı kişiler tarafından yaygın olarak kullanılan önemli bir bilgi kaynağı olmuştur. Bu çalışmanın amacı, dudak damak yarıkları ile ilgili internet ortamındaki bilgi kalitesini DISCERN aracı kullanarak değerlendirmektir.

Gereç ve Yöntemler: Türkiye’de sık olarak kullanılan Google, Yandex, Yahoo ve Bing arama motorlarında 20 Mayıs 2020 tarihinde “dudak yarığı”, “damak yarığı”, “dudak- damak yarığı” ve “tavşan dudak” anahtar sözcükleri ile internet araştırması yapıldı. Arama motorlarının her birinde her terim ayrı ayrı aranarak elde edilen ilk 10 internet sitesi saptandı. Toplamda 160 internet sitesinden 55 internet sitesi 16 sorudan oluşan DISCERN aracı kullanılarak değerlendirildi.

Bulgular: Değerlendirilen internet sitelerinin DISCERN puanı 16 ile 53 arasında değişti(ortalama puan 32,72). Toplam 55 adet internet sitesinden yalnızca üçü “iyi” olarak sınıflandırılırken hiçbir site “mükemmel” olarak sınıflandırılmadı. Değerlendirilmeye dahil edilen internet sitelerindeki en büyük eksiklikler, verilen bilgilere kaynak gösterilmemesi, tedavi seçeneklerinin genel yaşam kalitesini nasıl etkilediğinin açıklanmaması ve konu ile ilgili gereksinim duyulabilecek ekstra bilgi kaynaklarına yönlendirme yapılmaması idi.

Sonuç: İnternet ortamındaki dudak damak yarıkları ile ilgili bilgi sunan Türkçe sitelerin bilgi kalitesinin genel olarak düşük olduğu görüldü. Dudak-damak yarıklı bireyler ve ailelerin ihtiyaç duydukları doğru, tarafsız, anlaşılır, bilimsel kanıtlara dayalı bilgiler sunan, bilgi kalitesi yüksek web sitelerine ihtiyaç vardır.

ANAHTAR KELİMELER

Ernet, Sağlık bilgi yönetimi, Sağlık okur-yazarlığı, Dentofasiyal deformiteler

ABSTRACT

Evaluation of the Quality of Internet-based Information on Cleft Lip and Palate

Background: Today, the Internet has become an important source of information widely used by both patients and healthy people. The aim of this study is to evaluate the quality of information on the Internet about cleft lip and palate using the DISCERN tool.

Methods: On May 20, 2020, an internet search was conducted on Google, Yandex, Yahoo and Bing search engines with the keywords "lip and cleft", "cleft palate", "dudak- cleft palate" and "hare lip" in Turkish. The top 10 websites were determined by searching each term separately in each of the search engines. 55 websites from 160 websites in total were evaluated using the DISCERN tool consisting of 16 questions.

Results: The DISCERN score of the websites evaluated ranged from 16 to 53 (average score 32.72). While only three of a total of 55 websites were classified as "good", none of them could be classified as "excellent". The biggest shortcomings on the websites included in the evaluation was not referring to the information provided, not explaining how treatment options affect the general quality of life, and not referring to additional sources of information that may be needed on the subject.

Conclusion: It was observed that the information quality of Turkish websites that provided information about cleft lip and palate on the Internet was generally low. There is a need for websites with high information quality that provide accurate, impartial, understandable, scientific evidence-based information that individuals and families with cleft lip and palate need.

KEYWORDS

Internet, Health information management, Health literacy, Dentofacial deformities

İnternet hem hastalar hem de sağlıklı kişiler tarafından yaygın olarak kullanılan önemli bir tıbbi bilgi kaynağıdır. Birçok hasta, sağlıkla ilgili endişelerini gidermek için, uzmana danışmadan önce web sitelerine göz atma eğilimindedir. Amerika Birleşik Devletleri’nde internet kullananların % 80’i ve Avrupa’dakilerin % 71’i sağlık/tıpla ilgili bilgiler için internete başvurmuştur.¹ Türkiye İstatistik Kurumu(TÜİK)’nin yayınladığı istatistiklere göre 2016 yılında bireyler tarafından sağlıkla ilgili bilgilerin araştırılma oranı % 65,9 olarak bildirilmiştir.² İnternet, hastalar tarafından genel sağlık konuları yanında diş hekimliği bilgilerine erişmek için de kullanılmakta ve bu nedenle internette diş hekimliği ile ilgili web sitelerinin sayısı her geçen gün artmaktadır.

Sağlık bilgilerinin erişilmesinde internet birçok avantaj sunmaktadır. Önceleri sadece kütüphanelerde bulunan birçok tıbbi bilgi kaynağına internet sayesinde hızlı ve kolay erişim sağlanır. Erişim her gün, günün her saatinde sağlanabilir. İnternetin sağlıkla ilgili bilgi kaynağı potansiyeli olmasının önündeki en büyük engel, bilgi bulmadaki zorluk değil, geçerli, doğru ve güvenilir bilgi bulmaktır. İnternetin bir sağlık bilgi kaynağı olarak yoğun kullanımı, elde edilen bilgilerin kalitesiyle ilgili endişelere yol açmıştır.³ Günümüzde internette sağlık bilgisi için gerekli standartlar bulunmamaktadır. İnternet bilgilerinin sağlanması genellikle denetimsizdir ve bu tür koşullar, meslekten olmayan kişinin doğru tıbbi bilgileri ayırt etmede

^α Afyonkarahisar Sağlık Bilimleri Üniversitesi Diş Hekimliği Fakültesi Ağzı, Diş ve Çene Cerrahisi AD, Afyonkarahisar, Türkiye

güçlükler yaşadığı bir ortam yaratır.⁴ Yanlış çeviriler, e-sağlık bilgilerinin anlaşılmasını daha zor hale getirebilir. Tıbbi terminoloji ile ilgili yanlış bilgiler, daha kötü bir hasta-doktor ilişkisine neden olabilir.⁵ Bu yüzden sağlık uzmanları internetteki bilgilerin zararlı olabileceğine dair endişelerini dile getirmektedir.⁶ Bu tür tartışmalar, tıbbi içerik taşıyan internet sitelerinin değerlendirilmesi için uygulanabilecek doğrulanmış araçların oluşturulmasına yol açmıştır.⁷ Halkın sağlıkla ilgili çevrimiçi bilgilere erişiminin artmasının bir sonucu olarak web sitelerinin içeriğini farklı bakış açılarından değerlendiren doğrulanmış bazı araçlar geliştirilmiştir. 1999'da geliştirilen DISCERN anketi, orijinal olarak yazılı bilgilerin kalitesini analiz etmek için oluşturulmuştur. DISCERN, web üzerinden yayılan sağlık bilgilerinin kalitesini değerlendirmek için standartlaştırılmış ve doğrulanmış ilk araçtır.⁸

Yarık dudak ve/veya damak, dünyada en sık görülen doğum kusurudur ve yaygınlığı 1/500- 1/2500 arasında değişmektedir.⁹ Başarısız embriyonik yüz gelişim süreçlerinin neden olduğu yarık, dudağı, alveolar kreti veya damağı veya tüm bu bölgeleri aynı anda etkileyebilir ve tek taraflı veya çift taraflı olarak ortaya çıkabilir. Bazı genetik ve çevresel faktörlerin dudak-damak yarığı olasılığını artırdığı düşünülmektedir, ancak çoğu durumda bu anomalinin nedeni bilinmemektedir.¹⁰ Çevresel risk faktörleri arasında sigara, gebelik öncesi ve/veya gebelik diyabeti, alkol alımı ve bazı antikonvülsan ilaçlar yer alır. Yetersiz folat, B6 ve B12 vitamini alımı gibi spesifik beslenme eksiklikleri de yarık oluşumu riskini artırabilir. Dudak damak yarıklarının cerrahi onarımı sıklıkla yaşamın ilk 1-2 yılı içinde yapılmaktadır.¹¹ Dudak-damak yarıklı bir çocuğa ebeveynlik yapmak, çocuğun yaşamının farklı aşamalarındaki durumlarla ilgili artan duygusal, fiziksel ve sosyal düşünceler nedeniyle zor olabilir.¹² Yarık dudak ve yarık damaklı çocuğu olan ailelerin hastaları için en kolay ulaşılabilen ve güncellenebilen bilgi kaynağı internettir.¹³ İnternetteki dudak damak yarığı ile ilgili bilgilerin hem dudak-damak yarıklı hastalar hem de onların ebeveynlerinin sorularına yanıt verecek, doğru, anlaşılır, güvenilir olması önemlidir. Dudak damak yarığı ile ilgili internete dayalı bilgi kalitesini değerlendiren bir çalışma literatürde bulunmamaktadır. Bu çalışmanın amacı DISCERN aracı kullanarak dudak-damak yarıkları ile ilgili internete dayalı bilgilerin kalitesini değerlendirmektir.

GEREÇ VE YÖNTEMLER

En sık kullanılan Google (www.google.com.tr), Yandex (www.yandex.com.tr), Bing (www.bing.com) ve Yahoo (www.yahoo.com) arama motorlarında, 14 20 Mayıs 2020 tarihinde, “dudak yarığı”, “damak yarığı”, “dudak damak yarığı” ve “tavşan dudak” anahtar sözcükleri ile internet taraması yapıldı. Eysenbach ve Köhler'in¹⁵ yaptığı çalışmada internet kullanıcılarının, arama sonuçlarında genellikle ilk 10 internet bağlantısını tercih ettiği bildirilmiştir. Bu nedenle bu çalışmada her arama sonucu için elde edilen ilk 10 internet bağlantısı DISCERN aracı ile değerlendirilmiştir.

DISCERN Aracı

1999'da geliştirilen DISCERN anketi (Oxford Üniversitesi, Birleşik Krallık), orijinal olarak yazılı bilgilerin kalitesini analiz etmek için oluşturulmuştur.⁸ Bu anket, Charnock ve arkadaşları¹⁶ tarafından geliştirilmiş, ülkemizde ise Gökdoğan ve arkadaşları¹⁷ tarafından Türkçeye çevrilmiştir. Üç bölüm ve toplam 16 sorudan oluşan DISCERN aracında, her bir soru için 1-5 aralığında puanlama yapılmaktadır. Puanlamada “5” kriterlerin tümünün karşılandığını belirtirken, “1” ise hiçbir kriterin karşılanmadığını gösterir. DISCERN aracında birinci bölüm güvenilirliğin değerlendirildiği 8 sorudan, ikinci bölüm tedavi seçenekleri ile ilgili bilgilerin kalitesiyle ilgili 7 sorudan oluşmaktadır. Tek bir sorudan oluşan üçüncü bölümde ise internet sitesinin genel kalitesi belirlenmektedir. Değerlendirme sonucunda internet siteleri toplam puanlarına göre 5 gruba ayrılır. Bu gruplar, 16-26 puan “çok düşük”, 27-38 puan “düşük”, 39-50 puan “orta”, 51-62 puan “iyi” ve 63-80 puan “mükemmel” olarak sınıflandırılmaktadır.¹⁸

Elde edilen veriler bilgisayar ortamına aktarıldı ve bulguların değerlendirilmesinde Sosyal Bilimler İçin İstatistik Paketi-20 (SPSS-20, Statistical Package for Social Sciences-20) programı kullanıldı. Sonuçlar ortalama puan, yüzde ve aralık olarak hesaplandı.

BULGULAR

Her bir arama motorunda her terimin ayrı ayrı aranması ile elde edilen yaklaşık sonuç sayısı Tablo 1'de gösterildi. Arama motorlarının her birinde her terim ayrı ayrı aranarak elde edilen ilk 10 internet sitesi saptandı. Elde edilen 160 internet sitesinden tekrarlanan siteler, reklamlar, münakaşa grupları, ilmi araştırma makalelerinin bağlantıları, videolar ve fotoğraflar değerlendirme dışı bırakıldı. Geriye kalan 55 internet sitesi DISCERN aracı kullanılarak değerlendirildi (Şekil 1). Toplamda değerlendirilen 55 adet internet sitesinin, 35 tanesi genel/dental sağlık sitesi, 8 tanesi diş hekimi/özel diş kliniği sitesi, 7 tanesi haber sitesi, 2 tanesi özel hastane ve 3 tanesi ise kamu kuruluşu sitesi idi (Şekil 2).

Değerlendirilen internet sitelerinin DISCERN puanı 16 ile 53 arasında değişmekte olup ortalama puan 32,72 olarak belirlendi. Hiçbir site “mükemmel” olarak sınıflandırılmazken, yalnızca üç site “iyi” olarak sınıflandırıldı (Şekil 3). En yüksek toplam puan

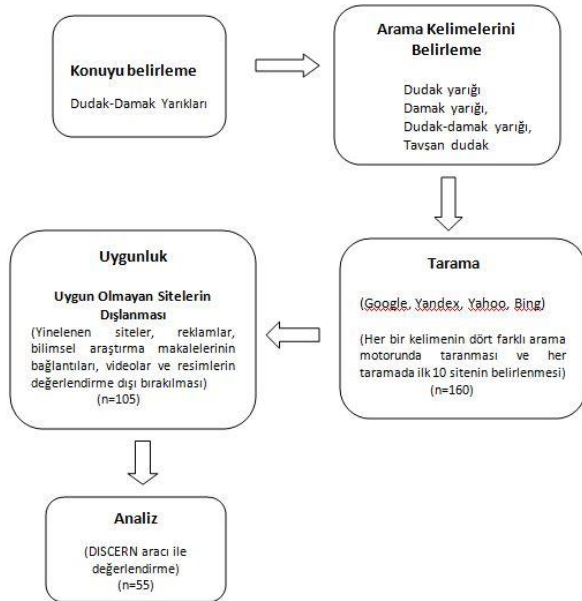
genel/dental sağlık sitesinin (53 puan) iken, en yüksek ikinci puan ise diş hekimlerine ait sitelerin (51 puan) idi.

Çalışmada değerlendirilen sitelerin her bir soruya verdikleri puanların ortalaması şekil 4'te yer almıştır. Değerlendirilmeye dahil edilen internet sitelerindeki en büyük eksiklikler kullandıkları kaynakların açık olmaması (ortalama: 1,12) ve ek bilgi kaynakları sağlamaması (ortalama: 1,60) idi. Ayrıca dudak-damak yarıkları ile ilgili mevcut tedavi seçeneklerini açıklama, her tedavi seçeneğinin risklerini açıklama ve hiç tedavi yapılmazsa ne olacağını açıklama konusunda incelenen sitelerin ölçük puanlarının da düşük olduğu görüldü.

Tablo 1.

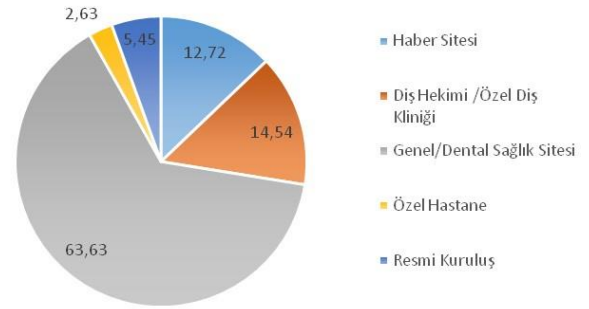
Arama motorlarında terimlerin aranması ile elde edilen sonuç sayısı

	Google	Yandex	Bing	Yahoo
Dudak yarığı	360000	129000	55800	29400
Damak yarığı	284000	63000	54900	28100
Dudak -damak yarığı	150000	138000	34600	25400

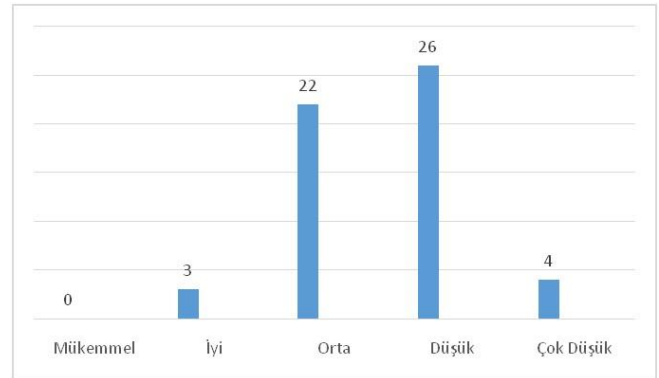
Şekil 1

Çalışma akış şeması

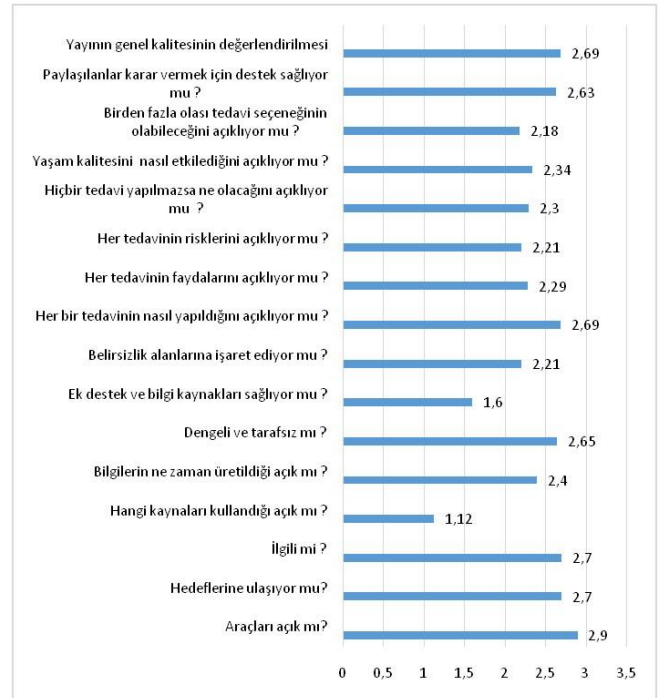
Şekil 2

Değerlendirilen internet sitelerinin kategorilerine göre dağılımı (%)

Şekil 3

Değerlendirilen internet sitelerinin toplam puanlarına göre gruplarının dağılımı (n=55)

Şekil 4

Değerlendirilen internet sitelerinin sorulara verdikleri cevapların ortalama puanları

TARTIŞMA

İnternet, giderek artan bir şekilde tıbbi bilgiler için geçerli bir kaynak haline gelmiş ve hastaların sağlık hizmeti bilgilerine erişiminde devrim yaratmıştır.¹⁹ Günümüzde gelişmiş ülkelerde nüfusun yaklaşık dörtte üçü sağlık sorunları hakkında bilgi almak için interneti kullanmaktadır.¹ TÜİK tarafından yayınlanan istatistiklere göre, 2018 yılının ilk 3 ayında yapılan araştırmada internet kullanan 16-74 yaş grubundaki bireylerin interneti kullanma amaçları değerlendirilmiş ve 13 farklı amaç içerisinde sağlık ile ilgili bilgi araması % 68.8 oranı ile dördüncü sırada yer almıştır.² Sağlık bilgilerine hasta erişiminin artması olumlu görünse de, internetteki bilgiler tamamen düzensiz ve sağlıklı yanlış yönlendirme potansiyeline sahip olduğundan, çevrimiçi içeriğin güvenilirliği ve kalitesi e-sağlık tüketicileri için önemli bir sorun olmaya devam etmektedir. Literatürde DISCERN kullanılarak sağlık alanında bilgi sunan internet sitelerinin değerlendirmesinin yapıldığı birçok araştırma bulunmaktadır,^{18,20-22} ancak yapılan literatür incelemesi sonucunda dudak-damak yarıkları ile ilgili bilgilerin değerlendirildiği herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu çalışmada DISCERN aracı kullanarak dudak damak yarıkları ile ilgili internete dayalı bilgilerin kalitesinin değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

Sağlıkla ilgili çevrim içi bilgileri değerlendiren önceki çalışmalar, tekli veya çoklu arama motorlarını kullanmayı tercih etmişlerdir. Bu çalışmada yaygın olarak kullanılan dört arama motoru (Google, Yandex, Bing ve Yahoo) kullanılmıştır. DISCERN çevrimiçi, ücretsiz olarak ulaşılabilen, onaylanmış ve güvenilir bir değerlendirme aracıdır.²² Bu çalışmada DISCERN ile değerlendirilen sitelerinin kalitesi genel olarak düşük bulunmuştur. Değerlendirilen internet sitelerinin DISCERN puanı 16 ile 53 arasında değişmiş ve ortalama puan 32,72 olarak belirlenmiştir. Hiç bir site "mükemmel" olarak sınıflandırılmazken, yalnızca üç site "iyi" olarak sınıflandırılmıştır.

Bu çalışmanın bulguları literatürde DISCERN ile yapılan diğer çalışma sonuçlarına benzerlik göstermektedir. Dental implantlar ile ilgili bilgilerin kalitesinin değerlendirildiği 2014 yılında yapılan bir çalışmada, sunulan bilgilerin genellikle düşük kalitede olduğu tespit edilmiştir.²¹ Ortognatik cerrahi ile ilgili bilgilerin değerlendirildiği bir çalışmada 25 internet sitesinin toplam DISCERN puanının 21 ile 64 arasında değiştiği bildirilmiştir.²³ Maksillo-fasiyal travma hakkındaki bilgilerin kalitesini değerlendirmek için yapılan bir diğer çalışmada, değerlendirilen 22 internet sitesinin ortalama DISCERN puanları çene kırığı için 38.5 (27-57) zigomatik kemik kırığı için 41.9 (26-61) olup hiçbir internet sitesi mükemmel olarak sınıflandırılmamıştır.²⁴ Bu çalışmada yalnızca Türkçe olarak yayımlanan internet sağlık siteleri değerlendirilmiştir. Aghasiyev ve Yılmaz'ın²⁵ yaptığı bir çalışmada ortodontik tedavi ile ilgili bilgi sunan Türkçe ve İngilizce internet siteleri değerlendirilmiştir. Her iki dilde değerlendirilen toplam 137 internet sitesinden Türkçe

sitelerin ortalama puanı 53.7±2.07, İngilizce sitelerin ortalama puanı 52.1±1.49 olarak bildirilmiştir.

Yarık dudak damak dünya çapında en sık görülen doğuştan gelen yüz malformasyonudur. Dudak-damak yarıklı bir çocuk doğduğunda, aileler ebeveynlik taleplerinin yanı sıra çocuklarının doğuştan anomalisinden kaynaklanan zorlukları da yönetmek durumundadır. Ebeveynler, çoklu rekonstrüktif ameliyatlara, beslenme engelleri, diş agenezisi ve diş çapraşıklığı, yüz-iskelet uyumsuzluğu, konuşma bozukluğu, gergin sosyal ilişkiler ve öz imaj sorunu dahil olmak üzere çok sayıda stres faktörü ile bunlarla başa çıkmaya çalışır.²⁶ Bilgi, tüm bu süreç boyunca aileler için bir başa çıkma rolü oynama potansiyeline sahiptir. Sağlık uzmanları tarafından ebeveynlere bu süreçlerde doğru yazılı ve sözlü bilgiler ile destek sağlanır. Bu yararlı olsa da, birçok aile, çocuklarının tedavi süreci boyunca ortaya çıkan cevaplanmamış sorulara cevap bulmak ve endişeleri gidermek için hala internete başvurmaktadır.²⁷ Dudak-damak yarıkları ile ilgili son çalışmalar etiolojide sorumlu genleri belirlemeye ve yeni tedavi yöntemlerine odaklanmaktadır. Bu nedenle kitle iletişim araçları ile toplumun güncel ve doğru bilgiler ile bilgilendirilmesi oldukça önemlidir.

Günümüzde internette sağlık bilgileri için gerekli standartlar bulunmamaktadır. Bu nedenle eğitici görünen bazı web siteleri doğaları gereği tanıtım ya da reklam niteliğindedir, bazıları verimsiz, eksik olabilir, anlaşılması kolay olmayabilir veya çelişkili bilgiler içerebilir.²⁸ Web tabanlı bilgilerin kalitesini birçok faktör etkiler. Sağlık web sitelerinin sahipleri satış ve pazar payı için rekabet etmektedir, bu da çoğu kez kanıtların seçici olarak açıklanmasına ve yanlış bilgilerin sunulmasına yol açabilmektedir.²⁹ Bu nedenle, sağlık web sitelerinin doğru bilgi sunmalarını ve bu bilgilerle kullanıcıları hiçbir şekilde yanıltmalarını sağlamak için ulusal ve uluslararası kuruluşlar tarafından bir dizi etik ilke belirlenmiştir.³⁰ Etik kuralları belirlenmiş olsa da ne yazık ki denetim sistemi zayıftır ve günümüzde internette tıbbi bilgiler üzerinde herhangi bir editöryal denetim sistemi yoktur. Sağlıkla ilgili web sitelerinin kalitesinin dışarıdan akreditasyonu da kolay görünmemektedir. Çünkü sağlıkla ilgili binlerce siteyi izlemek, çeşitli alanlarda uzmanlığa sahip büyük bir personel ve oldukça yüklü bir maliyet gerektirmektedir. Bu nedenlerden dolayı, internet, potansiyel olarak tehlikeli olan yanlış veya önyargılı tıbbi bilgileri hızla yayabilir ve halkı kontrolsüz risklere maruz bırakabilir.³¹ Bu yüzden, hastalar her zaman çevrimiçi olarak bulunan bilgilerin tıbbi tavsiye yerine geçmemesi gerektiğini unutmamalı ve klinisyenler de klinik uygulamalarında e-sağlık bilgilerinin önemini farkında olmalıdır.

Dünyada çok sayıda hasta internet tabanlı sağlık

bilgilerinin tüketicisidir.³² Hu ve ark.³³ çevrimiçi sağlık bilgisi satın alanların daha çok, hastalıkları üzerinde kontrol sahibi olduklarına inanan uzun vadeli kronik rahatsızlıkları olan hastalar olduğunu belirtmiştir. Dudak damak yarıklı hastalar da doğuştan itibaren başlayan ve yaşam boyu devam eden bu hastalığın çeşitli komplikasyonlarıyla, fiziksel ve psikososyal zorluklarıyla başa çıkmak zorunda olan hastalardır ve bu nedenle diğer kronik hastalar gibi daha çok internet bilgilerine ihtiyaç duyabilir. İnternet sağlık bilgileri her zaman bir tıp uzmanı veya belirli bir bilimsel grup tarafından gözden geçirilmediğinden, sağlanan bilgiler internet kullanıcılarını/hastasını yanlış yönlendirebilir ve tehlikeli sonuçlar ortaya çıkabilir. Bu yüzden sağlık web sitelerinin sağlam ve güvenilir bilgi kaynakları ile hazırlanmış olması önemlidir. Bu çalışmada internet tabanlı bilgi kalitesini değerlendirdiği DISCERN aracında ilk bölüm yazılı bilgilerin güvenilirliğini değerlendirir, ikinci bölüm alternatif tedavi seçeneklerinin sunumunu değerlendirir ve son bölüm genel kalite değerlendirmesi yapar. Bu çalışmada en düşük puanı alan sorulardan biri yayını oluştururken hangi bilgi kaynaklarının kullandığını sorgulayan birinci bölümdeki dördüncü soru idi (ortalama 1,12). Bu sonuç López-jornet ve ark.'nın³⁴ liken planus üzerine yaptıkları çalışmada elde ettikleri puandan (ortalama 2) daha düşük olarak bulunmuştur.

Güvenilir ve okunabilir bilgilerin yeterli düzeyde olmaması, bir hastanın sağlık hizmeti sağlayıcısı tarafından kendilerine sunulan çeşitli tedavi seçenekleri hakkında karar verme yeteneğini engellediği bulunmuştur.³⁵ Dudak-damak yarıklarının onarımı için birden fazla teknik mevcuttur ve teknik seçimi, yarık genişliğine ve cerrahın tercihine bağlıdır. Dudak-damak yarıklarının tedavisi genellikle ağız, diş ve çene cerrahlarının, çocuk cerrahi hekimlerinin, konuşma terapistlerinin, ortodontistlerin, kulak burun boğaz uzmanlarının ve diğer çeşitli tıbbi mesleklerin uzmanlıklarını içeren multi-disipliner ekipler ile yapılır. Dudak damak yarığı görülen hastaların ve ebeveynlerinin en çok merak ettikleri sorulardan belki de biri tedavi seçimlerinin yaşam kalitelerini nasıl etkileyeceği sorusudur ve bu soru için değerlendirilen internet sitelerinin aldığı ortalama puan 2,34 idi. Bu sonuç Eysenbach ve arkadaşlarının³⁶ oral lökoplaki üzerine yaptıkları çalışmadaki puandan (ortalama 1,1) daha yüksek idi.

Bu çalışmada en düşük puanları veren ölçek sorularından biri tedavinin riskleri konusunda verilen bilgilerle ilgiliydi (ortalama 2.2). Yakın dönemde yapılan bir çalışmada da benzer şekilde, dudak-damak yarıkları ile ilgili tıp doktorları tarafından geliştirilen web sayfalarının %40'ının olası herhangi bir risk veya komplikasyona atıfta bulunmadığı bulundu.³⁷ Bu bilgi eksikliği, özellikle özel muayenehane doktorları tarafından geliştirilen web sitelerinin, halka tıbbi bir durum hakkında bilgi vermenin yanı sıra,

hastaları/müşterileri cezbetme amacının da bulunmasıyla açıklanabilir. Son yıllarda, klinisyenlerin hastaları tedavilerin riskleri ve yararları konusunda bilgilendirdiği tek yönlü geleneksel konsültasyonlar yerine, klinisyen ile iyi bilgilendirilmiş, hasta ile anlamlı diyalogu teşvik eden bilinçli bir karar verme sürecine geçilmeye başlanmıştır.³⁶ Bu nedenle internet siteleri, dudak-damak yarığı ile ilgili tedavi yöntemlerini, her tedavinin avantaj ve dezavantajını, tedavinin muhtemel başarısızlık nedenlerini ve başarısız bir tedavinin olası sonuçlarını doğru, tarafsız, abartıdan uzak, gerçekçi ve açık bir şekilde sunmalıdır.

Bu çalışmanın bazı sınırlamaları vardır. İnternetteki web sayfaları sürekli değiştiği için, bu çalışma internet taramasının yapıldığı tarihteki bir anın yansıması ile sınırlıdır. Ayrıca bu çalışmada yalnızca dört arama motorunda ve sadece Türkçe yazılmış içerikler ele alındı ve sadece bilgi kalitesi açısından değerlendirildi. Bununla birlikte, bu çalışma dudak-damak yarıkları ile ilgili internete dayalı bilgi kalitesinin değerlendirildiği ilk çalışmadır. Dudak damak yarıkları ile ilgili gelecekte hem Türkçe hem de İngilizce gibi diğer dillerde sunulan bilgilerin, bilgi kalitesi yanında diğer parametreler açısından farklı araçlarla değerlendirmelerinin yapıldığı daha fazla araştırmaya ihtiyaç vardır.

SONUÇ

Dudak- damak yarıkları hem ruhsal hem de fiziksel sorunlara neden olduğu için önemli bir doğumsal anomalidir. Bu çalışmada dudak damak yarıkları ile ilgili bilgi veren Türkçe internet sitelerinin bilgi kalitesi genel olarak düşük bulundu. Bu sonucun en büyük nedeni, verilen bilgilere kaynak gösterilmemesi ve tedavi seçenekleri konusunda yeterli bilgi sunmaması idi. Dudak damak yarıklı bireylerin ve ailelerinin başvurdukları internetteki sağlık sitelerinde, özellikle bu anomali ile ilgili tedavi seçenekleri, tedavi yapılmadığında karşılaşılabilecek olası riskler ve tedavinin hastanın yaşam kalitesi üzerinde yaratacağı etkiler ile ilgili objektif, açık ve anlaşılır bilgiler yer almalıdır. Bu amaçla ulusal ve uluslar arası düzeyde bilimsel kanıtlara dayalı, ticari kaygılardan uzak, ortalama bir hasta tarafından okunabilen, anlaşılabilir, kullanışlı, iyi tasarlanmış, kapsamlı, yüksek kaliteli bilgiler sunan siteler kurulmalı ve sürekli hasta eğitimi için bir araç olarak kullanılmalıdır. Ek olarak, web sitelerinin kalite düzeyini artırmak için web sitesi tasarımcıları ve klinisyenler işbirliği içinde olmalıdır. Sağlıkla ilgili web siteleri, kamuya açıklanmadan önce uygun ölçüm araçlarıyla erişilebilirlik ve bilgi kalitesi yönünden kendi kontrollerini yapmalıdırlar. Diğer yandan, hükümetler, sağlıkla ilgili bilgi sağlayan web siteleri için normlar oluşturmayı düşünebilir ve oldukça zor ve maliyetli olsa da, devlet tarafından desteklenen bir denetim sistemi kurulabilir.

KAYNAKLAR

1. Andreassen HK, Bujnowska-Fedak MM, Chronaki CE, et al. European citizens' use of E-health services: A study of seven countries. *BMC Public Health*. 2007;7. doi:10.1186/1471-2458-7-53
2. TÜİK Kurumsal. [https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-\(BT\)-Kullanım-Arastirmasi-2020-33679](https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-(BT)-Kullanım-Arastirmasi-2020-33679). Accessed February 23, 2021.
3. Bates BR, Romina S, Ahmed R, Hopson D. The effect of source credibility on consumers' perceptions of the quality of health information on the internet. *Med Inform Internet Med*. 2006;31(1):45-52. doi:10.1080/14639230600552601
4. de Boer MJ, Versteegen GJ, van Wijhe M. Patients' use of the Internet for pain-related medical information. *Patient Educ Couns*. 2007;68(1):86-97. doi:10.1016/j.pec.2007.05.012
5. Qenam B, Kim TY, Carroll MJ, Hogarth M. Text simplification using consumer health vocabulary to generate patient-centered radiology reporting: Translation and evaluation. *J Med Internet Res*. 2017;19(12). doi:10.2196/jmir.8536
6. Anderson JG, Rainey MR, Eysenbach G. The Impact of CyberHealthcare on the Physician-Patient Relationship. *J Med Syst*. 2003;27(1):67-84. doi:10.1023/A:1021061229743
7. McMorrow SM, Millett DT. Adult orthodontics: a quality assessment of Internet information. *J Orthod*. 2016;43(3):186-192. doi:10.1080/14653125.2016.1194599
8. Charnock D, Shepperd S, Needham G, Gann R. DISCERN: An instrument for judging the quality of written consumer health information on treatment choices. *J Epidemiol Community Health*. 1999;53(2):105-111. doi:10.1136/jech.53.2.105
9. Mastroiacovo P, Maraschini A, Leoncini E, et al. Prevalence at birth of cleft lip with or without cleft palate: Data from the International Perinatal Database of Typical Oral Clefts (IPDTC). *Cleft Palate-Craniofacial J*. 2011;48(1):66-81. doi:10.1597/09-217
10. Honein MA, Rasmussen SA, Reefhuis J, et al. Maternal smoking and environmental tobacco smoke exposure and the risk of orofacial clefts. *Epidemiology*. 2007;18(2):226-233. doi:10.1097/01.ede.0000254430.61294.c0
11. Thiele OC, Kreppel M, Dunsche A, et al. Current concepts in cleft care: A multicenter analysis. *J Cranio-Maxillofacial Surg*. 2018;46(4):705-708. doi:10.1016/j.jcms.2018.01.014
12. Klein T, Pope AW, Getahun E, Thompson J. Mothers' reflections on raising a child with a craniofacial anomaly. *Cleft Palate-Craniofacial J*. 2006;43(5):590-597. doi:10.1597/05-117.
13. Van Den Bosch S, Koudstaal M, Versnel S, et al. Patients and professionals have different views on online patient information about cleft lip and palate (CL/P). *Int J Oral Maxillofac Surg*. 2016;45(6):692-699. doi:10.1016/J.IJOM.2015.11.018
14. Tokgoz B, Ozcilnak ZN, Cinar C, Yalun MT, Bitirim Y. An evaluation of Turkish retrieval performance of popular search engines for Internet and image search by using common lists. In: *Proceedings of the Conference on Digital Information and Communication Technology and Its Applications*. ; 2013:148-153.
15. Eysenbach G, Köhler C. How do consumers search for and appraise health information on the world wide web? Qualitative study using focus groups, usability tests, and in-depth interviews. 2002;324(March):573-577.
16. Charnock D, Shepperd S, Needham G, Gann R. DISCERN: An instrument for judging the quality of written consumer health information on treatment choices. *J Epidemiol Community Health*. 1999;53(2):105-111. doi:10.1136/jech.53.2.105
17. Hacıbeyoğlu G, Arıcan Ş, Tuncer Uzun S, Tavlan A. Tıpta Uzmanlık Eğitimi Alan Araştırma Görevlilerinin Havayolu Yönetimi Deneyimlerine Anesteziyoloji ve Reanimasyon Staj ve Rotasyonunun Katkısının Değerlendirilmesi. *Tıp Eğitimi Dünyası*. 2019;18(56):30-44. doi:10.25282/ted.563415
18. Nghiem AZ, Mahmoud Y, Som R. Evaluating the quality of internet information for breast cancer. *Breast*. 2016;25:34-37. doi:10.1016/j.breast.2015.10.001
19. Kummervold PE, Chronaki CE, Lausen B, et al. eHealth trends in Europe 2005-2007: A population-based survey. *J Med Internet Res*. 2008;10(4). doi:10.2196/jmir.1023
20. Olkun HK. Evaluation of Internet Information about Lingual Orthodontics Using DISCERN and JAMA Tools. 2018;(April). doi:10.5152/TurkJOrthod.2018.17042
21. Ali S, Woodmason K, Patel N. The quality of online information regarding dental implants. *Nat Publ Gr*. 2014;217(9):1-4. doi:10.1038/sj.bdj.2014.979
22. López-jornet P, Camacho-alonso F. The quality of internet sites providing information relating to oral cancer. *Oral Oncol*. 2009;45(9):e95-e98. doi:10.1016/j.oraloncology.2009.03.017
23. Aldairy T, Laverick S, McIntyre GT. Orthognathic surgery: is patient information on the Internet valid? *Eur J Orthod*. 2012;34(4):466-469. doi:10.1093/ejo/cjr046
24. McGoldrick DM, Kielty P, Cotter C. Quality of information about maxillofacial trauma on the Internet. *Br J Oral Maxillofac Surg*. 2017;55(2):141-144.

25. Aghasiyev R, Yılmaz BŞ. The Accuracy of Information about Orthodontics Available on the Internet. *Turkish J Orthod.* 2018;31(4):127-132. doi:10.5152/TurkJOrthod.2018.18007
26. Millard T, Richman LC. Different Cleft Conditions, Facial Appearance, and Speech: Relationship to Psychological Variables. *Cleft Palate-Craniofacial J.* 2001;38(1):68-75. doi:10.1597/1545-1569_2001_038_0068_dccfaa_2.0.co_2
27. Bernhardt JM, Felter EM. Online pediatric information seeking among mothers of young children: Results from a qualitative study using focus groups. *J Med Internet Res.* 2004;6(1):83-98. doi:10.2196/jmir.6.1.e7
28. Eysenbach G, Powell J, Kuss O, Sa ER. Empirical studies assessing the quality of health information for consumers on the World Wide Web: A systematic review. *J Am Med Assoc.* 2002;287(20):2691-2700. doi:10.1001/jama.287.20.2691
29. Griffiths KM, Christensen H. Website quality indicators for consumers. *J Med Internet Res.* 2005;7(5):e362. doi:10.2196/jmir.7.5.e55
30. Mars M, Scott RE. Global e-health policy: A work in progress. *Health Aff.* 2010;29(2):239-245. doi:10.1377/hlthaff.2009.0945
31. Jadad AR, Gagliardi A. Rating health information on the internet; Navigating to knowledge or to babel? *J Am Med Assoc.* 1998;279(8):611-614. doi:10.1001/jama.279.8.611
32. Cline RJW, Haynes KM. Consumer health information seeking on the internet: The state of the art. *Health Educ Res.* 2001;16(6):671-692. doi:10.1093/her/16.6.671
33. Hu X, Bell RA, Kravitz RL, Orange S. The prepared patient: Information seeking of online support group members before their medical appointments. *J Health Commun.* 2012;17(8):960-978. doi:10.1080/10810730.2011.650828
34. Lorenzo-Pouso AI, Pérez-Sayáns M, Kujan O, et al. Patient-centered web-based information on oral lichen planus: Quality and readability. *Med Oral Patol Oral y Cir Bucal.* 2019;24(4):e461-e467. doi:10.4317/medoral.22992
35. Stairmand J, Signal L, Sarfati D, et al. Consideration of comorbidity in treatment decision making in multidisciplinary cancer team meetings: A systematic review. *Ann Oncol.* 2015;26(7):1325-1332. doi:10.1093/annonc/mdv025
36. Wiriyakijja P, Fedele S, Porter S, Ni Riordain R. Web-based information on the treatment of oral leukoplakia – quality and readability. *J Oral Pathol Med.* 2016;45(8):617-620. doi:10.1111/jop.12459
37. Karamitros GA, Kitsos NA. Clefts of the lip and palate: is the Internet a trustworthy source of information for patients? *Int J Oral Maxillofac Surg.* 2018;47(9):1114-1120. doi:10.1016/J.IJOM.2018.03.00

Yazışma Adresi:

Ömer EKİCİ
Afyonkarahisar Sağlık Bilimleri Üniversitesi
Diş Hekimliği Fakültesi
Ağız, Diş ve Çene Cerrahisi AD.
Afyonkarahisar, Türkiye
E Posta : dromerekici@hotmail.com